

NOTITIE

Onderwerp: aanscherping concept Gebiedsvisie De Maashorst na stakeholderavond 30 mei 2023

Inleiding

Op 30 mei is tijdens de stakeholderavond de concept visiekaart met onderliggende principes gepresenteerd aan de aanwezigen. Er waren circa 40 aanwezigen uiteenlopend van leden van de adviesraden, ondernemers, natuurbegraafplaats tot ZLTO. In vier rondes hebben de aanwezigen de verschillende onderwerpen besproken. De reacties zijn genoteerd en opgenomen in bijlage A. De mountainbikers en ruiters en menners en ZLTO hebben daarnaast nog een aanvullende reactie geschreven (zie bijlage B en C). Het grootste deel van de reacties is gedetailleerder dan het schaalniveau van de Gebiedsvisie. Dit leidt in de meeste gevallen niet tot aanpassing van de visietekst. Een deel van de reacties heeft betrekking op de uitvoering en worden daarin meegenomen, met name van de antiverdrogingsmaatregelen. Enkele reacties onderstrepen gemaakte keuzen en een beperkt aantal reacties geeft aanleiding tot aanpassing van de concept Gebiedsvisie. Deze aanpassingen worden hierna toegelicht. Daarnaast zijn er reacties binnengekomen over het participatieproces. Daar gaan we aan het eind van dit voorstel op in.

Vanuit de projectgroep zijn er geen aanvullende voorstellen tot inhoudelijke aanpassing van de concept gebiedsvisie. Wel worden diverse tekstuele verbeteringen verwerkt in de versie die in juli in procedure wordt gebracht. We nemen in ieder geval expliciet een paragraaf evaluatie en monitoring op.

Voorstel tot aanpassing

1. *Mountainbikers en Ruiters en Menners wel toestaan in de natuurkern*

In navolging van de reactie van de mountainbikers (hierna mtb-ers) en ruiters en menners wordt voorgesteld om deze recreatievormen te blijven toestaan in de natuurkern. Op dit moment ontbreekt het aan voldoende data om te onderbouwen dat specifiek deze recreatievormen de rust en stilte in de natuurkern verstoren en/of leiden tot interactie met de grazers. Het uitgangspunt is wel om, met uitzondering van het Herperduin, de aangegeven routes buiten de natuurkern te leggen. Bezoekers die niet bekend zijn in het gebied volgen doorgaans de bewegwijzerde routes en komen dan niet in de natuurkern. Zo wordt de recreatiedruk toch verlaagd.

Procesnatuur, met integrale begrazing, staat in het gebied voorop. Het natuurlijk gedrag van de grazers willen we zo veel mogelijk stimuleren. Daarbij past meer rust en stilte in de natuurkern. Struinen (wandelen/hardlopen) is voor de dieren erg onvoorspelbaar. Daarom nemen we in de visie op dat alle toegestane recreatievormen (ongemotoriseerd) op de wegen en paden dienen te blijven. Daar houden we aan vast. Zo wordt de verstoring als gevolg van het struinen gestopt. De voorspelbaarheid van de aanwezigheid van recreanten wordt voor de grazers vergroot.

2. *Behoud van gemengde recreatiestromen*

In navolging van de reactie van de mtb-ers en ruiters en menbers wordt voorgesteld om gemengde recreatiestromen te blijven toestaan. Op dit moment ontbreekt het aan data om te onderbouwen dat de gemengde recreatievormen tot verstoring leiden.

3. Terminologie gewenste landbouw

De ZLTO heeft aangegeven dat de term natuurinclusieve landbouw te beperkt is. In de visie spreken we daarom over landbouw in harmonie met natuur rondom het natuurgebied. Hieronder vallen verschillende vormen van landbouw, deze voorbeelden noemen we in de visie. Ook wordt in de tekst aangescherpt dat de transitie van het landelijk gebied vraagt om een uitgebreid gebiedsproces met alle betrokkenen.

4. *Breukherstel als ambitie benoemen*

Breukherstel kan in zeer hoge mate bijdragen aan het herstel van het watersysteem. Binnen het Geopark liggen hiervoor kansen. Naar verwachting komen hier ook subsidies voor beschikbaar. Voorgesteld wordt deze ambitie toe te voegen aan de visie.

5. *Icoontjes op de kaart aanpassen*

Een deel van de icoontjes komt over als verbodsbord. Deze suggestie moet worden voorkomen. De kleur van de icoontjes is aangepast.

6. *Kaart en tekst m.b.t. verbod onttrekken grondwater nuanceren*

Op basis van de gepresenteerde visiekaart is bij ZLTO het beeld ontstaan dat grondwateronttrekking wordt verboden. Dit is onjuist. De kaart wordt hierop aangepast. In de tekst wordt een en ander genuanceerd.

Bijlage A: Opbrengst stakeholderavond 30 mei 2023

Opbrengst stakeholderavond 30 mei 2023

Onderwerp	Reactie	Ambtelijk advies	onderbouwing/argumenten
Recreatie en toegankelijkheid	1. aandacht voor mensen met een visuele beperking; wens om door de kern te blijven wandelen/fietsen. 50m afstand houden moeilijk, niet kunnen afwijken pad. Handbikers en scootmobielen hebben strakke paden nodig door de kern, kunnen ook lastig langs grazers/50m afstand houden. Goede, brede fietspaden; uitwijken grazers kan niet voor minder validen	niet aanpassen	Procesnatuur staat in het gebied voorop. De natuurkern is gericht op rust en stilte voor de natuur. De dreven zijn toegankelijk voor wandelaars en fietsers en minder validen. Het rondje Maashorst biedt een alternatieve route buiten de begrazing. Uitrasteren van de dreven in de centrale natuurkern is vanuit integrale begrazing gezien en voor landschapsbeleving ongewenst. Een (gedeeltelijke) oplossing kan zijn het asfalt vervangen en verbreden door een geschikte halfverharding. De verwachting is dat de grazers veel minder op het pad gaan liggen.
	2. welk type recreatie in de levendige schil?	Dit kunnen we verduidelijken in de visie. Betreft ook hier extensieve recreatievormen, maar wel mogelijk in een hogere dichtheid. Kleinschalige verblijfsrecreatie en horecapunten zijn denkbaar, maar geen pretparken.	
	3. evenementen in de natuurkern uitgesloten, hoe om te gaan met events als maashorsttrail: doorsteken door de kern zouden moeten blijven. Openingen moeten blijven om recreanten kennis te laten maken met de natuurkern. Alles in overleg.	niet aanpassen	Procesnatuur staat in het gebied voorop. De natuurkern is gericht op rust en stilte voor de natuur. Evenementen zijn zeer verstorend. Zoals nu opgenomen in de visie zijn eventuele korte doorsteken/verbindingen in de natuurkern mogelijk, maar geen doorsteken/routes over de dreven. Dit wordt in 2024 verder uitgewerkt in het Evenementen- en activiteitenplan.
	4. scheiden van gebruikers en recreëren in de kern is volgens gebruikers (iig in Herperduin) geen principe. Het loopt goed (zijn er voorbeelden van problemen mtb/ruiters?). Het loopt goed, verleiden ipv verbieden: zou (ook) moeten blijven. Het is een aanname dat het tot problemen leidt. Na de avond is een aanvullende reactie van de ruiters en meners en mtb-ers ontvangen over dit onderwerp.	aanpassen in de visie	1. Procesnatuur, met integrale begrazing, staat in het gebied voorop. Het natuurlijk gedrag van de grazers willen we zo veel mogelijk stimuleren. Daarbij past meer rust en stilte in de natuurkern. Struinen (wandelen/hardlopen) is voor de dieren erg onvoorspelbaar. Daarom nemen we in de visie op dat alle toegestane recreatievormen (ongemotoriseerd) op de wegen en paden dienen te blijven. Daar houden we aan vast. 2. Het voostel om recreatievormen te scheiden halen we uit de visie. Een terecht punt van mtb-ers en ruiters is dat er (vrijwel) geen incidenten bekend zijn. 3. In plaats van mtb-ers, ruiters en meners te weren uit de natuurkern, willen we deze recreanten verleiden om de in de natuurschil en op termijn ook de levendige schil te blijven. Dit doen we door bewegwijzerde routes binnen de natuurschil en levendige schil te faciliteren en ontbrekende schakels te realiseren en de bewegwijzering uit de natuurkern te halen. Bezoekers die niet bekend zijn in het gebied volgen doorgaans de bewegwijzerde routes en komen dan niet in de natuurkern. De interactie tussen recreanten en grazers gaan we monitoren.
	5. recreatieve entree is ook gewenst bij de Bedafse Bergen. Gelden voor gehele gebied verkennen. Er zijn ook tegenargumenten te noemen, het is al druk. Is Vrije Teugel een recreatiepoort?	niet aanpassen	Bij Bedaf is al een recreatieve poort/entree.
	6. Als je routes weghaalt, moet je investeren in extra paden, maar ook in het aantrekkelijk maken/houden van deze paden. Zorg voor meer en goede initiatieven. Ook begroeiing, beheer&onderhoud.	niet aanpassen	Ontwikkelen/faciliteren van nieuwe routes is opgenomen in de visie. De nieuwe participatieopzet biedt ook de mogelijkheid om als organisaties/inwoners met initiatieven te komen die mogelijk ene plek kunnen krijgen in het uitvoeringsprogramma.

	7. Zorg: geen toegang tot het gebied	niet aanpassen	Toegang tot het gebied blijft mogelijk, er wordt wel nadrukkelijker ingezet op recreatieve zonering waarbij er ingezet wordt om meer rust en stilte in de natuurkern.
	8. recreatiemogelijkheden in natuurschil na uitbreiding begrazing	niet aanpassen	Uitbreiding van de begrazing naar de natuurschil vindt pas plaats als aan voorwaarden wordt voldaan, waaronder de ontwikkeling van de recreatie schil. In de natuurschil blijft na de uitbreiding van de begrazing recreatie mogelijk. Wil men buiten de begrazing recreëren dan kan dit in zones rondom de recreatieve poorten en entrees en in de levendige schil.
	9. recreatiedruk is veel te hoog, goed meegenomen in zonering	waarvan akte	
	10. zorg om toenemende recreatiedruk in de levendige schil	waarvan akte	
Natuur	1. principe van natuurkern doorzetten naar Bedaf: extensief houden	niet aanpassen	Bedaf valt niet binnen de scope van deze gebiedsvisie. De drukte op Bedaf is gemeente Maashorst bekend, daarom is spreiding van recreanten een uitgangspunt in de Visie toerisme en recreatie 2040
	2. gestuurde procesnatuur; altijd nog ingrijpen	niet aanpassen	Het streven is procesnatuur. In de visie is ook de nuance opgenomen dat daar geleidelijk naartoe wordt gewerkt.
	3. Annabosje moet onderdeel procesnatuur zijn	niet aanpassen	Dit geven we mee aan de gemeente Maashorst
	4. denk aan CO2 opslag	niet aanpassen	Het belang van bomen voor CO2 opslag is bekend.
	5. waar is 3500 ha op gebaseerd? NNB is maar 1800ha	niet aanpassen	Binnen de natuurkern en natuurschil ligt circa 3000 ha NNB. Het totale gebied is circa 3500 ha.
	6. Monitoring niet alleen richten op incidenten, maar ook op beleving (angst) en obstakels: onvoldoende toegankelijk, niet kunnen uitwijken minder validen	niet aanpassen	Dit wordt meegenomen bij de uitwerking van de monitoring
	7. aansluiten op 10% regel groenblauwe dooradering provinciaal beleid, geen strengere regels opnemen. Na de avond is een aanvullende reactie van de ZLTO ontvangen over dit onderwerp.	niet aanpassen	In de visie is de ambitie uitgesproken voor een groenblauwe dooradering in de levendige schil, zonder hiervoor percentages te noemen. Hoe en waar de groenblauwe dooradering tot stand gaat komen is onderwerp voor de diverse gebiedsprocessen in de levendige schil.
	8. zijn de gekozen uitgangspunten t.a.v. procesnatuur nog steeds passend in het licht van de gewenste transitie van de landbouw? Agrariërs kunnen ook binnen de natuur een bijdrage leveren.	niet aanpassen	De Maashorst maakt deel uit van het Natuurnetwerk Brabant. Natuurlijke processen staan daarin voorop. Buiten het NNB, aan de randen van de natuurschil en in de levendige schil is er ruimte voor agrarisch natuurbeheer.
	9. door begrazing en bosvorming een positief effecten op biodiversiteit gemeten ondanks verdroging en stikstoflast	waarvan akte	
	10. al het hout laten liggen; is hout van ver halen beter?	niet aanpassen	Uitgangspunt voor het natuurgebied is om geen hout te oogsten. Het is echter niet uitgesloten.
	11. wijst, uniek fenomeen, maar niet in natuurkern	niet aanpassen	Indien nodig worden tekst en kaarten hierop aangepast.
	12. verbinding Herperduin en Annabos versterken	niet aanpassen	In de visie is de versterking van ecologische verbindingen opgenomen
	13. ook kijken naar doelsoorten in inrichting deelgebieden.	niet aanpassen	Uitgangspunt is procesnatuur. Daarbij wordt niet gestuurd op doelsoorten. Wel worden enkele ecologische hotspots aangewezen als daar een belang ligt voor bedreigde dier/plantensoorten. Inrichtingsvraagstukken zijn een aspect voor de uitvoering (IBeP).
Bodem en water	1. veel vernatten, al het water vasthouden (tbv natuur)	niet aanpassen	in de visie is het streven naar een natuurlijke waterhuishouding (vernatten) opgenomen.
	2. gws verhoging in Herperduin niet haalbaar.	waarvan akte	
	3. wijst meer beschermen in natuurschil	niet aanpassen	In de visie is wijstherstel opgenomen.

	4. liever sloten gedeeltelijk dempen ipv volledig tbv variatie natuur	niet aanpassen	Dit wordt meegegeven aan het waterschap en betrokken bij de uitvoering.
	5. zsm wateraanvoer organiseren	niet aanpassen	De aanvoer van water vraagt om nader onderzoek. Vanwege de natuurwaarden is het aanvoeren van gebiedsvreemd water niet vanzelfsprekend.
	6. zsm einde maken aan beregening levendige schil	niet aanpassen	Dit wordt meegegeven aan het waterschap en betrokken bij de uitvoering.
	7. stoppen van onttrekkingen goed afwegen t.o.v. economisch effect. Na de avond is een aanvullende reactie van de ZLTO ontvangen over dit onderwerp.	De tekst wordt hierop genuanceerd.	Dit wordt meegegeven aan het waterschap en betrokken bij de uitvoering.
	8. rekening houden met belangen natuurbegraafplaats	niet aanpassen	Dit wordt meegegeven aan het waterschap en betrokken bij de uitvoering.
	9. completering meetnet GWS	niet aanpassen	Dit wordt meegegeven aan het waterschap en betrokken bij de uitvoering.
Landschap, cultuurhistorie en landbouw	1. niet gebruiken term natuurinclusief, dat is eerder tuinders, liever kringloop landbouw. Na de avond is een aanvullende reactie van de ZLTO ontvangen over dit onderwerp.	(gedeeltelijk) aanpassen	In de visie wordt al gesproken over landbouw in harmonie met natuur. In de tekst verder voorbeelden noemen; als natuurinclusief, natuurvriendelijk, kringlooplandbouw
	2. historie zwaarder neerzetten	niet aanpassen	in de visie is het behoud en versterken van waardevolle landschappelijke en cultuurhistorische elementen een uitgangspunt. Wordt ook meegenomen in de communicatie/informatievoorziening over het gebied.
	3. Breukherstel opnemen; vanuit provincie en geopark	aanpassen	Breukherstel als ambitie meenemen in de visie.
	4. blijven ingrijpen voor cultuurhistorische elementen zoals houtwallen, sloten	niet aanpassen	in de visie is het behoud en versterken van waardevolle landschappelijke en cultuurhistorische elementen een uitgangspunt
	5. ONNB minder streng uitvoeren, zodat de grens tussen landbouw en natuur zachtjes uitgegumd kan worden	niet aanpassen	Dit is beleid van de provincie. Als partners kunnen we hier wel aandacht voor vragen.
	6. er wordt ruimte gevraagd van de landbouw, terwijl extensiveren ruimte vraagt.	niet aanpassen	De transitie van het landelijk gebied vraagt om maatwerk, een gebiedsproces. De ruimtevraag zal daar in terugkomen.
	7. kijk kritisch naar proces percelen verwerven	niet aanpassen	NNB verwerving van nog ca 140 ha in 2027 gaat met huidige instrumenten niet lukken. Verwerving is cruciaal voor het functioneren van de procesnatuur/natuurkern. Dit gesprek met de provincie blijven voeren.
UITVOERING			
Landschap, cultuurhistorie en landbouw	1. geen wilde zwijnen, afschieten	niet aanpassen	Dit betreft provinciaal beleid en is een onderwerp voor het Inrichtings- en beheerplan
	2. ingrijpen als het gaat om veterinaire ziektes	niet aanpassen	Dit betreft uitvoering
	3. landbouwgrond die vrijkomt behouden voor zittende veetelers. Brede groenstroken toepassen.	niet aanpassen	Dit betreft uitvoering. De transitie van het landelijk gebied vraagt om maatwerk, een gebiedsproces.
OVERIG	1. icoontjes op kaart lijken op verbodsborden	aanpassen	
	2. keuzes die je maakt (zoals recreatiezonering) goed kunnen onderbouwen.	waarvan akte	
	3. hoe moeten we vragen stellen, zonder stuk te kennen	dit is inherent aan de gekozen vorm van de participatie en het moment (concept visiekaart).	de Gebruikersraad en Raad van Advies krijgen in aug./sept. nog de gelegenheid om te reageren op de concept gebiedsvisie.

Bijlage B Reactie gebiedsvisie door RM en MTB 5-6-2023

Reactie op de Gebiedsvisie van gebruikersgroepen Mountainbikers en Ruiters & Menners, d.d. 2 juni 2023

Hieronder geven wij een reactie op de stakeholdersbijeenkomst van 30-5-2023.

Wat zijn wij teleurgesteld en verrast door de voorgelegde gebiedsvisie en principes voor recreatie en toegankelijkheid. Wij bedoelen specifiek:

- Het niet meer toegankelijk zijn van de natuurkern voor mountainbikers en ruiters en menners, en
- Het principe van elke gebruikersgroep op eigen, daartoe aangewezen paden (met uitzondering van wandelaars).

Wij hebben daar grote bezwaren tegen omdat daarmee een omvangrijk en aantrekkelijk deel van de Maashorst buiten bereik valt van een aanzienlijke groep gebruikers. Let wel, we hebben het hier om omwonenden die voor recreatie op dit gebied zijn aangewezen en we hebben het niet over toeristen die toevallig een dagje uit komen doen.

Opvallend is dat bovenstaande maatregelen de afgelopen jaren op geen enkele wijze in de gebruikersraad zijn besproken, en ook niet eerder tijdens de behandeling van de gebiedsvisie. Waarom deze maatregelen nu ineens in de gebiedsvisie staan is ons niet duidelijk, en ook navraag leverde ons geen concrete onderbouwing op. Wij zitten met de vraag in hoeverre deze maatregelen gebaseerd zijn op feiten, draagvlak hebben bij de omwonenden en aan welk doel zij bijdragen.

In onze reactie willen wij een alternatief schetsen dat draagvlak heeft bij onze gebruikersgroepen.

Doelstelling:

1. Bijdragen aan de spreiding van recreatie, zodat de meeste recreatie plaatsvindt in de delen waar dat kan en op een manier die steun vindt onder de gebruikers, terwijl tegelijkertijd de natuurkern rustiger kan worden. Het mogelijk blijven voor alle gebruikers om te genieten van het hele gebied op een manier die samengaat met de natuur.
2. De goede sfeer en harmonie tussen de verschillende gebruikersgroepen bewaren, en het vermijden van conflicten tussen gebruikers onderling.

Ad 1) Om de natuurkern rustiger te krijgen ligt het meer voor de hand om het aantal recreanten omlaag te krijgen dan om specifieke gebruikersgroepen te weren. Voor de natuurontwikkeling is het ook niet nodig om specifiek mountainbikers en ruiters en menners te weren uit de natuurkern. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat deze gebruiksvormen niet meer verstoring opleveren dan bijvoorbeeld een wandelaar.

Een alternatieve oplossing om de kern rustiger te krijgen kan worden gezocht in het verplaatsen van (recreatieve) natuurpoorten en parkeerplaatsen, die vaak dicht tegen het natuurgebied/ de kern aan liggen, naar de levendige schil. Dit zal de recreatie in de levendige schil stimuleren en tegelijk het aantal recreanten in de kern verminderen. Onze ervaring is dat veel dagjesmensen in de buurt blijven van van de natuurpoort/parkeerplaats, dus zal de druk op de kern afnemen als de toegangspunten worden verplaatst. Tevens vormt deze groep de grootste groep recreanten/toeristen. Het enkel weren van ruiters, menners en mountainbikers uit de kern, lost dit niet op. Vastgelegde GPS-gegevens van wandelaars en hardlopers laten ook zien dat zij het veruit het meest in de natuurkern vertoeven, veel meer dan bijvoorbeeld mountainbikers (zie figuren 1 en 2 in de bijlage).

Wij geloven dat het beter is om recreanten te verleiden om te recreëren in de natuurschil en daarbuiten, in plaats van het hen te verbieden om de natuurkern binnen te gaan. Dit is ook het beleid van de afgelopen jaren. Bij mountainbikers zie je bijvoorbeeld dat de vaste mountainbike routes veruit het meest worden gebruikt en dat er in de natuurkern weliswaar ook wordt gefietst maar in veel mindere aantallen (zie figuur 2 in de bijlage). Voor alle gebruiksvormen kan een trend zoals deze versterkt worden door aantrekkelijkere routes en faciliteiten aan te bieden buiten de natuurkern. Echter, de levendige schil vormt niet een alternatief of oplossing, waar de natuurliefhebber op het paard of fiets, naar op zoek is.

Een nuttige maatregel en uitgangspunt kan ook zijn om de vorming van grote groepen in de natuurkern te ontmoedigen. Ontwikkelingen die een aanzuigende werking hebben op het gebied zouden kunnen worden vermeden. Denk aan de promotie van het natuurgebied en evenementen etc.

Ad 2) Er zijn in de Maashorst weinig tot geen conflicten tussen gebruikers onderling, in tegenstelling tot het beeld dat geldt voor veel andere natuurgebieden in Nederland. Wij denken dat dat komt doordat gebruikers gewend zijn om recreanten met andere gebruiksvormen tegen te komen op dezelfde paden in het gebied. Ook heeft de dialoog in de gebruikersraad de afgelopen jaren bijgedragen aan meer begrip tussen gebruikers onderling.

Wanneer gebruikers worden verplicht om op de eigen daartoe aangewezen paden te blijven bestaat het risico dat er een verharding in sfeer op gaat treden en het onderlinge begrip verdwijnt. Zeker ook als gebruikersgroepen ongelijk worden behandeld (bijvoorbeeld wandelaars mogen wel op de ruiterroutes wandelen maar andersom niet). In andere natuurgebieden waar deze maatregelen genomen zijn, zijn de gebruikers onderling veel minder tolerant naar elkaar.

Waarom zou je dit risico willen nemen als er geen duidelijke noodzaak is voor dit soort maatregelen? De Maashorst is een gebied waar het prettig vertoeven is, juist ook door de goede sfeer tussen recreanten. Laten we dit behouden!

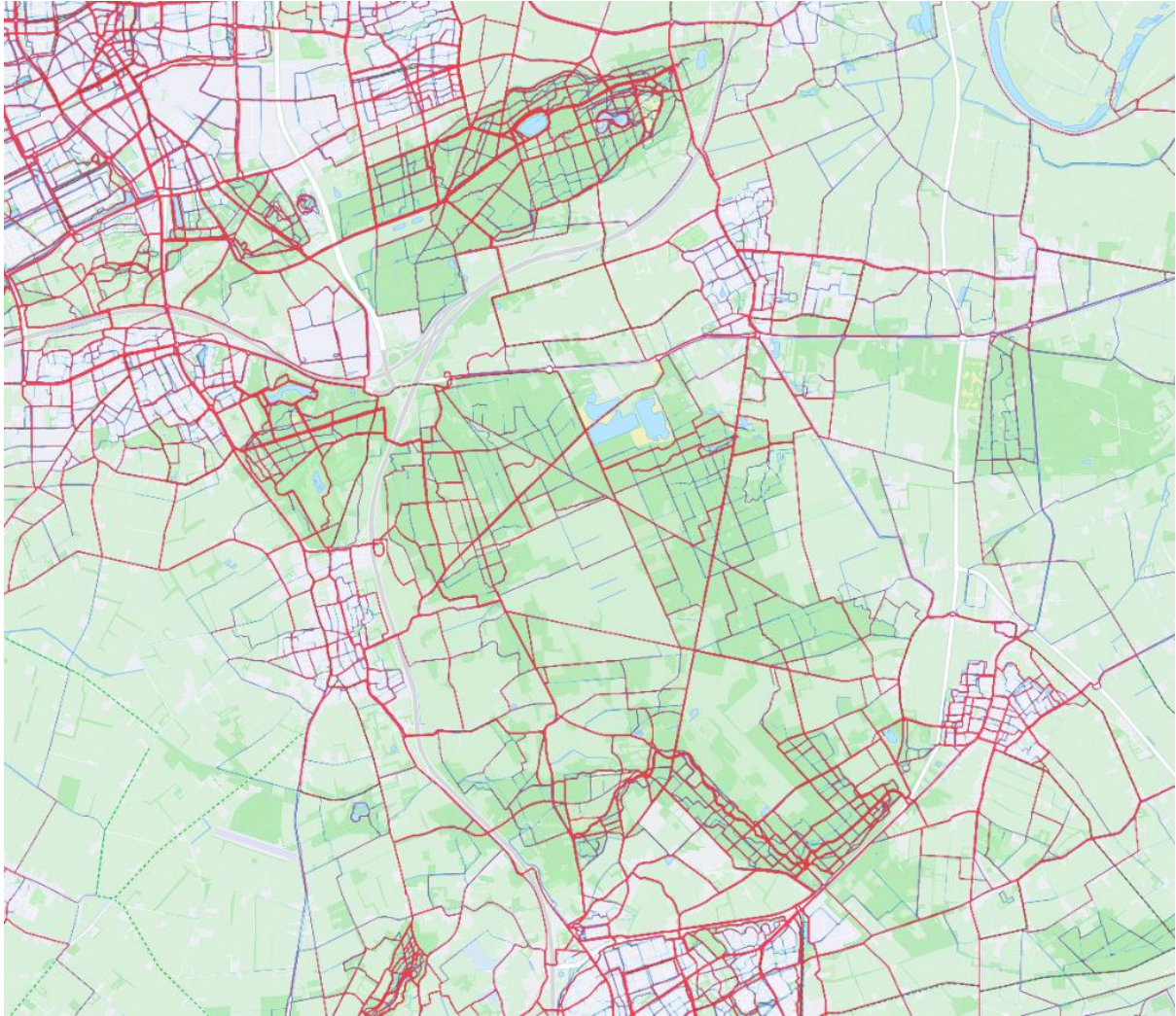
Tot slot

Deze korte reactie is opgesteld namens gebruikersgroepen met een grote achterban. Wij geloven er oprecht in dat recreatie en natuur goed samen kunnen gaan in het gehele gebied en dat gebruiksvormen onderling niet hoeven te botsen. Dat is de afgelopen jaren ook aangetoond. Wij roepen de bestuurders op om hierop verder te bouwen. De gepresenteerde gebiedsvisie voelt meer als afbreken daarvan, terwijl dat niet nodig is. Wij vinden dat we een werkbaar alternatief hebben geschetst en hopen dat dit wordt opgenomen in de gebiedsvisie.

Stichting Ruiters & Menners Herperduin/de Maashorst
MVTO namens de mountainbikers

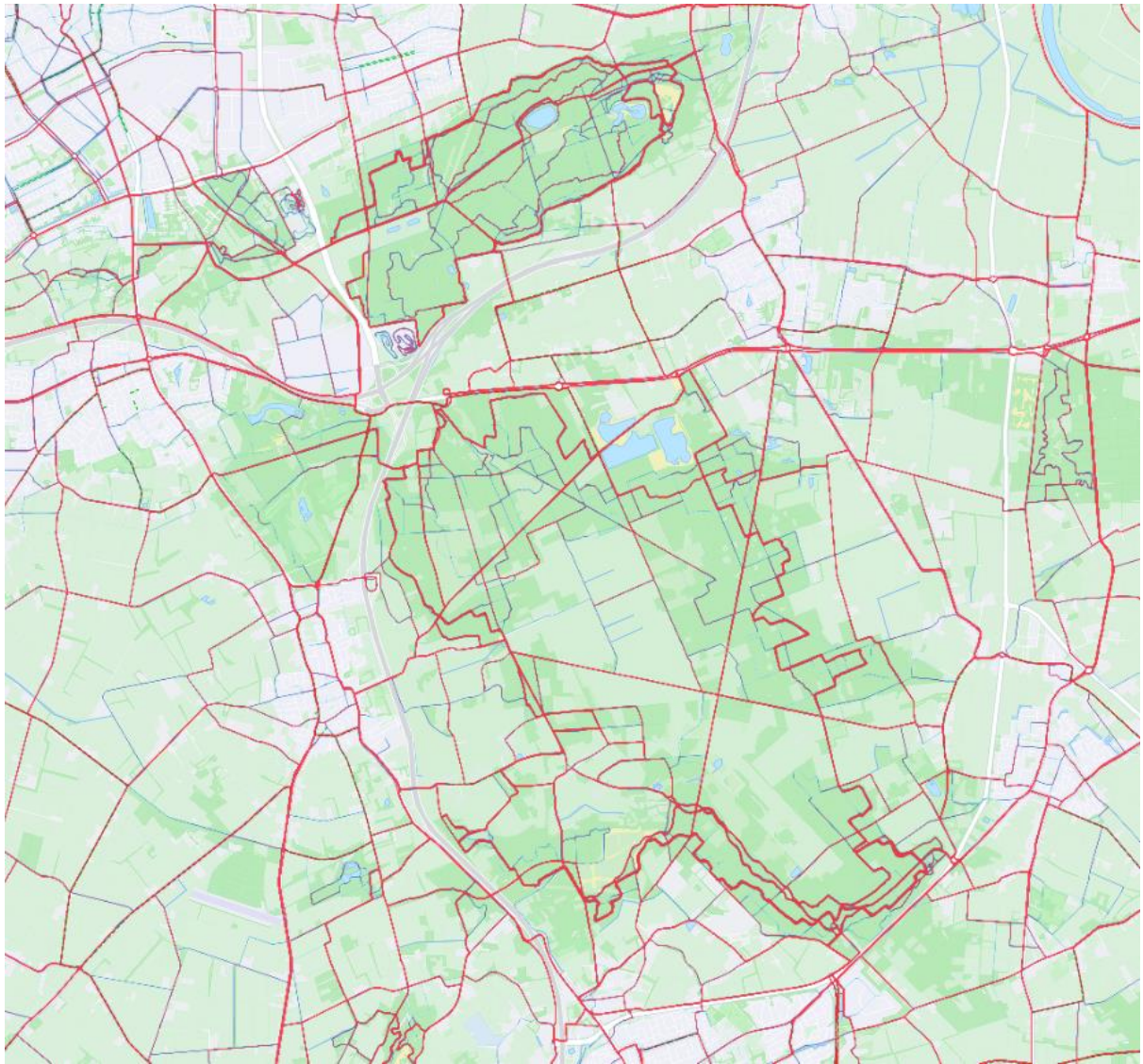
Bijlage

De figuren hieronder zijn zogenaamde heatmaps afkomstig van de populaire app Strava. Een heatmap is een optelsom van alle afgelegde routes die met een GPS zijn opgenomen, in dit geval van iedereen die zijn route op Strava heeft geplaatst. Hoe dikker en roder, hoe vaker dat pad is gebruikt. Dun en blauw is weinig gebruik.

Figuur 1 Heatmap van alle loopactiviteiten (waaronder hardlopen en wandelen) van het afgelopen jaar

Figuur 2 Heatmap van alle fietsactiviteiten van het afgelopen jaar, waarbij de mountainbikers het merendeel van het gebruik van de onverharde paden voor hun rekening nemen

Bijlage C Reactie ZLTO

Reactie op concept gebiedsvisie Maashorst

(gepresenteerde versie 30/5/23, concept gebiedsvisie is niet beschikbaar gesteld om te lezen)

Proces

In het proces waarin deze concept visie tot stand is gekomen, is geen overleg geweest met stakeholders. Bij aanvang van het proces is een inloop dag gehouden in de Maashorst, waar met name bezoekers van het gebied hun input hebben kunnen geven. Dat is op zichzelf prima, maar andere belangrijke stakeholders zijn niet gesproken. De enige input die wij (en ook andere partijen zoals recreatieondernemers in het gebied) hebben kunnen geven is eenmalig tijdens deze stakeholderbijeenkomst als reactie op een concept visie. Hierbij hebben we de concept visie niet mogen lezen, enkel op hoofdlijnen gepresenteerd gekregen. Deze werkwijze doet totaal geen recht aan de diverse belangen die er in het gebied spelen en maakt samenwerking en het benutten van kansen onmogelijk. Het inlassen van een tussenstap om met de belangrijkste stakeholders om tafel te gaan, is noodzakelijk om te komen tot een uitvoerbare visie.

Natuur inclusieve landbouw of Kringlooplandbouw?

In de concept visie wordt gesteld dat in een brede schil enkel nog natuur inclusief geboerd zou kunnen worden. Deze vorm van kringlooplandbouw is echter in dit gebied niet/nauwelijks realiseerbaar, door gebrek aan grond en daarmee een gebrek aan verdienend vermogen. Spreek liever van kringlooplandbouw, waarbij het aan de ondernemer zelf is om de vorm te kiezen die het beste past bij zijn bedrijf en waarbij de kringloop (het zo efficiënt mogelijk gebruiken van nutriënten) zo goed mogelijk wordt gesloten.

Groenblauwe dooradering

In het kader van biodiversiteitsbevordering is landelijk afgesproken (ook met LTO) dat er gestreefd wordt naar 10% groenblauwe dooradering. Dit gaat op basis van vrijwilligheid en wordt niet planologisch vastgelegd. In het kader van consistent beleid zou deze concept visie de landelijke lijn moeten volgen en niet eigenstandig plekken en/of percentages moeten benoemen.

Verbod onttrekken grondwater

In de concept gebiedsvisie worden ten aanzien van de verbetering van de hydrologische situatie een drietal uitgangspunten benoemd, waarvan het verbod op grondwateronttrekking er eentje is. Dit is niet in lijn met de recent vastgestelde GGOR waarin expliciet is gekozen voor andere maatregelenpakketten. Waarom er in deze concept visie toch voor gekozen wordt, is niet duidelijk. De maatregel is zeker niet de meest effectieve (zoals blijkt uit de GGOR) en bovendien is het (economisch) effect van deze maatregel niet in beeld gebracht. Er ontbreekt dus essentiële informatie om een weloverwogen keuze te kunnen maken.